

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ДИСЦИПЛІНИ «РОБОТА З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ У ПІДРОЗДІЛАХ НГУ»

PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF LEARNING OF CADETS IN THE DISCIPLINE «WORKING WITH PERSONNEL IN UNITS OF NGU»

У статті наведено обґрунтування та опис педагогічної технології навчання курсантів дисципліни «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ» у навчальному процесі ВВНЗ. Констатовано, що проведений у попередніх дослідженнях аналіз рівня професійної компетентності та розвитку професійно значущих якостей випускників ВВНЗ ланки «взвод-підрозділ» засвідчив, що молоді офіцери мають нестійкі знання та демонструють невпевненість у роботі з особовим складом, нетверді навички індивідуальної роботи, мають труднощі у вирішенні різноманітних управлінських ситуацій, недостатню комунікативну компетентність тощо.

Метою технології визначено досягнення високого рівня розвитку готовності майбутніх офіцерів до роботи з особовим складом через опанування основними положеннями дисципліни «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ». Проектування технології включало аналіз змісту програми, характеристики перебігу навчального процесу, проведення таксономії завдань, структурування етапів навчання, визначення педагогічних умов, форм, методів реалізації та визначення критеріїв успішності.

Науково обґрунтована педагогічна технологія побудована на трьох рівнях: науковому, теоретико-методичному та праксиологічному. Вона включає сукупність методів, прийомів, форм підготовки, принципів і правил застосування, послідовних технологічних дій при викладанні цієї дисципліни. Здійснення навчальної діяльності на практичних заняттях відбувалося за трьома основними етапами: постановки завдання, етап презентації та обговорення, етап оцінювання результатів.

Зазначено, що матеріали модулів передбачають використання під час практичних занять проблемних завдань контекстного характеру, під час розв'язання яких курсанти моделюють службові ситуації, що відображають складнощі службово-бойових завдань, проблеми взаємодії у підрозділах, конфлікти та емоційні обставини, де не має однозначних та простих рішень.

Ключові слова: майбутні офіцери НГУ, професійна компетентність, проблемні завдання, педагогічна технологія.

The article provides a justification and description of the pedagogical technology of training cadets in the discipline «Working with personnel in units of NGU» in the educational process. It is noted that the officer's communicative competence implies such a level of communication and interaction with subordinates that allows him, within the limits of his powers, abilities and social status, to successfully manage a team, function in a unit, and achieve full performance of service and combat tasks. The goal of the technology is to achieve a high level of development of the readiness of future officers to work with personnel through mastering the basic provisions of the discipline «Working with personnel in units of NGU». The design of the technology included the analysis of the content of the program, the characterization of the course of the educational process, the taxonomy of tasks, the structuring of learning stages, the determination of pedagogical conditions, forms, methods of implementation, and the determination of success criteria. Scientifically based pedagogical technology is built on three levels: scientific, theoretical-methodical and praxeological. It includes a set of methods, techniques, forms of training, principles and rules of application, sequential technological actions in teaching this discipline. The implementation of educational activities in practical classes took place according to three main stages: setting the task, the stage of presentation and discussion, and the stage of evaluating the results. It is noted that the materials of the modules provide for the use during practical sessions of problem tasks of a contextual nature, during the solution of which the cadets simulate service situations that reflect the complexities of service and combat tasks, problems of interaction in units, conflicts and emotogenic circumstances where there are no unambiguous and simple solutions.

Key words: future officers of NGU, professional competence, problematic tasks, pedagogical technology.

УДК 378.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/75.42>

Чепель М.О.,
докт. філософії,
начальник кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін
Національної академії Національної
гвардії України

Данилюк І.М.,
ст. викладач кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін
Національної академії Національної
гвардії України

Постановка проблеми. Широкомасштабна та агресивна війна, яку веде РФ проти України, сьогоденні потребує швидкого реагування держави та вимагає реформування військової освіти, і в першу чергу – розробки та проектування нових концепцій і технологій підготовки військових фахівців, в першу чергу офіцерів-управлінців, що здатні проводити роботу з особовим складом та мобілізувати його на активні дії під час виконання службово-бойових завдань.

Складовими сучасної парадигми української освіти вважається випереджаючий розвиток системи освіти, орієнтованої на нові потреби суспільства,

вироблення нової системи цінностей у молоді і нових відносин між викладачем і студентом, де головне місце займає партнерська взаємодія [1].

Проведений нами у попередніх дослідженнях аналіз рівня професійної компетентності та розвитку професійно значущих якостей випускників ВВНЗ ланки «взвод-підрозділ» показав, що молоді офіцери мають нестійкі знання та демонструють невпевненість у роботі з особовим складом, нетверді навички індивідуальної роботи, мають труднощі у вирішенні різноманітних управлінських ситуацій, недостатню комунікативну компетентність тощо.

Першочергового розв'язання, на наш погляд, потребують такі суперечності, що наявні сьогодні у системі підготовки майбутніх офіцерів НГУ: між складністю сучасних завдань, що потрібно вирішувати офіцерам НГУ у підрозділах та недостатнім рівнем їх підготовленості до роботи з особовим складом; між настановами військової системи та нормативними документами, що вимагають суворого підкорення, ієрархії та дисципліни та стандартами підготовки країн НАТО, що орієнтуються на креативних та творчих керівників у військах; між вимогами до професійних, особистісних і індивідуально-психічних якостей, що необхідні офіцеру як керівнику та недостатньою ефективністю традиційних технологій навчання, що панують у викладанні дисциплін у ВВНЗ.

Дослідники зазначають, що основні вимоги держави до якостей майбутніх офіцерів НГУ такі: висока професійна компетентність, готовність захищати інтереси держави та психологічна готовність до дій в екстремальних умовах, розвинуті якості керівника, оперативність у прийнятті важливих рішень, високі особистісні якості, володіння іноземною мовою тощо [2].

До того ж аналіз стану освітнього процесу у ВВНЗ показав, що науково-педагогічні працівники сьогодні недостатньо зусиль приділяють проектуванню педагогічних технологій навчання дисциплінам, віддають перевагу репродуктивним знанням, що не повністю відповідає складності та поліфункціональності управлінській діяльності офіцерів у військових частинах НГУ.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Аспекти історії, становлення і розвитку військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів в Україні досліджено науковцями М. Неццадимом, В. Ягуповим, Й. Варієм та іншими. Питання підготовки курсантів у ВВНЗ розроблялися О. Диденком, О. Керницьким, А. Савицькою, П. Онипченком, Ю. Кузем, О. Міршуком та іншими.

Педагогічні аспекти підготовки офіцерів як військових керівників привернула особливу увагу науковців у зв'язку з нагальними потребами Сил оборони України протистояти збройній агресії РФ, що відбувається з 2014 року. А, взагалі, в дисертаціях України останніх років досліджувались такі аспекти цієї важливої проблеми: підвищення управлінської компетентності керівників навчальних закладів (Р. Вдовиченко), теорія і практика підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності (В. Свистун), формування готовності майбутніх офіцерів до миротворчої діяльності (А. Савицька), підвищення управлінської компетентності військових керівників (О. Бойко), формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів НГУ (О. Данильченко). Однак, особливості проектування

педагогічних технологій, що стосуються навчання курсантів роботи з особовим складом, у наукових дослідженнях розкрито не зовсім повно.

Метою статті є обґрунтування та проектування педагогічної технології навчання курсантів ВВНЗ дисципліні «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ».

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури засвідчив, що про суттєву трансформацію терміну «педагогічна технологія». Сьогодні існує понад 300 визначень «педагогічна технологія». Так, відома українська дослідниця С. Сисоєва вважає, що педагогічна технологія – це створена адекватно до потреб і можливостей особистості і суспільства, теоретично обґрунтована навчально-виховна система соціалізації, особистісного і професійного розвитку і саморозвитку людини в освітній установі, яка, внаслідок упорядкованих професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль всіх учасників освітнього процесу, гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети та можливість оптимального відтворення процесу на рівні, який відповідає рівню педагогічної майстерності педагога [3]. Вона також зазначає, що педагогічна технологія функціонує і в якості науки, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і в якості системи принципів, прийомів і способів, що застосовуються у навчанні, і в якості реального процесу навчання.

Педагогічна технологія має задовольняти основним методологічним вимогам, критеріям технологічності. А це такі як концептуальність, керованість системності, логічність процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність, ефективність, відтворюваність, єдність змістової і процесуальної частини та їх взаємообумовленість. Отже, предмет педагогічної технології – це область знання, яка охоплює сферу практичної взаємодії викладача і слухача в будь-яких видах діяльності, що організовані на основі чіткого визначених цілей, систематизації і алгоритмізації прийомів навчання [4].

У дослідженні зазначеної нами проблеми застосовані системний, суб'єктно-діяльнісний, проблемний, контекстний підходи та синергетичні принципи до пошуку знань, про їх взаємозумовленість та взаємовплив тощо. При проектуванні педагогічної технології нами було враховано, що головна її мета – це досягнення високого рівня розвитку основних компонентів їх професійної компетентності та забезпечення цілеспрямованості, гнучкості та керованості цього процесу під час навчання курсантів дисципліні «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ». Структурними компонентами такого дидактичного процесу було обрано схему професора В. Ягупова, до якої входять цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовний, операційно-діяльнісний,

контрольно-регулюючий, оцінно-результативний і суб'єкт-суб'єктний [5].

Педагогічну технологію навчання курсантів дисципліні «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ» у ВВНЗ було спроектовано на трьох основних рівнях – науковому, теоретико-методичному та праксиологічному. На науковому рівні сформульовано концепцію, цілі та зміст навчання, уточнено результати навчання та заплановано необхідні етапи та педагогічні процеси навчання дисципліні у ВВНЗ. Теоретико-методичний рівень проектування: визначено методи, засоби та форми підготовки курсантів, підходи щодо взаємодії НПП з курсантами, педагогічні умови ефективного їх навчання, вплив та можливості освітнього середовища тощо. Праксиологічний рівень передбачав практичну реалізацію спроектованої технології під час викладання дисципліні «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ».

Метою технології визначено формування готовності майбутніх офіцерів до роботи з підлеглими у військових частинах НГУ. А зміст дисципліні було побудовано згідно вимог «Положення про організацію роботи з особовим складом у Національній гвардії України», яке визначає такі основні складові цієї роботи: морально-психологічне забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, навчання, службово-бойової діяльності та бойового застосування підрозділів НГУ; робота щодо зміцнення військової дисципліни та профілактики правопорушень; індивідуальна робота; військово-соціальна робота; інформаційна робота; культурно-просвітницька робота; робота щодо задоволення духовно-релігійних потреб тощо.

Матеріал модулів передбачає використання під час практичних занять проблемних завдань контекстного характеру, під час розв'язання яких курсанти моделюють службові ситуації, що відображають складнощі службово-бойових завдань, проблеми взаємодії у підрозділах, конфлікти та емоційгенні обставини, де не має однозначних та простих рішень.

Навчальний матеріал теоретичного характеру був спрямований на оволодіння курсантами знань щодо поняття, сутності, завдань, складових роботи з особовим складом, її значення у виконанні службово-бойових завдань, формуванні професійно значущих та особистісних якостей підлеглих.

Практична частина технології спрямована на формування спочатку простих умінь та навичок, а згодом і складних умінь роботи з особовим складом. На цьому етапі проводилися практичні та групові заняття, самостійні заняття під керівництвом викладача, що включали активні методи навчання (рольові ігри, вирішення проблемних ситуацій, обговорення взаємодії, вправи, розіграш імітаційних завдань у діадах та мікрогрупах курсантів тощо).

Для самостійного опрацювання курсантам пропонувалися обговорення у мікрогрупах проблемних завдань, відпрацювання та компромісне узгодження найбільш сприятливих варіантів вирішення проблем. Такі варіанти записувалися та потім ставали предметом спільного обговорення на заняттях, де презентувалися рішення мікрогруп для їх загального оцінювання, публічного захисту та виставлення рейтингу серед груп та курсантів. Така процедура проведення занять забезпечувала високу змагальність, активність, свідомість курсантів у здобутті знань, створювала сприятливу атмосферу спілкування тощо.

При проектуванні завдань забезпечувалися такі вимоги до них: стимулювання емоційного та професійного інтересу до змісту завдань та групової роботи; забезпечення щільного зв'язку теоретичного матеріалу та практичних завдань, що відображали службово-бойовий контекст ситуацій взаємодії курсантів; реальність ситуацій, що пропонуються курсантам та їх важливість для військовослужбовців підрозділів НГУ; забезпечення цікавої для курсантів групової роботи на усіх етапах проведення заняття; розвиток мотиваційної та інтелектуальної сфер під час вирішення проблемних завдань; можливість стимулювання творчості курсантів тощо.

Здійснення такої діяльності на практичних заняттях відбувалося за 3-а основними етапами: постановки завдання, етап презентації та обговорення, етап оцінювання результатів тощо.

На першому етапі курсанти або отримували заздалегідь підготовлене НПП завдання або формулювали та складали власні завдання. При цьому вони спиралися на власний досвід служби в НГУ і встановлювали логічні зв'язки між іншими дисциплінами, між окремими змістовими модулями однієї дисципліни, що сприяло цілісності навчального процесу. Для цього вони використовували методичні рекомендації для самостійної роботи з дисциплін, що вивчаються в академії. Основою завдання була вихідна інформація такого змісту: місце, час, дійові особи, їх характеристика; опис ситуації та умов; зовнішні фактори, що впливають та обмеження. Завдання відображали основні напрями роботи з особовим складом в НГУ і стосувалися різних ситуацій служби. Також пропонувалося використовувати технічні засоби навчання, зокрема відеоматеріали, які повно ілюструють і надають інформацію до ситуаційних проблемних завдань. У розробці відеоматеріалів активно використовуються матеріали українських медіа-ресурсів, що відображають хід російсько-української війни та демонструють перебіг різних операцій та дій НГУ.

На етапі презентації та обговорення, курсанти представляли свої розробки та презентації у вигляді схем, таблиць, графіків, послідовності

дій. Від кожної групи виступав один курсант, якому інші довірили презентувати результати на загальне обговорення.

На етапі оцінювання результатів викладачем оцінювалися вірність рішень і дій курсантів під час моделювання і розв'язання службових ситуацій; повнота врахування усіх факторів, що впливали (під час групового обговорення); відповідність дій курсантів вимогам керівних документів; гнучкість мислення, варіативність, винахідливість під час відповідей на питання; успішність групової роботи. Під час опитування 86% курсантів зазначили, що їм подобається така організація і технологія проведення занять.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті проведено обґрунтування педагогічної технології навчання курсантів дисципліні «Робота з особовим складом у підрозділах НГУ» у ВВНЗ. Вона включає сукупність методів, прийомів, форм підготовки, принципів і правил застосування, послідовних технологічних дій при викладанні цієї дисципліни. Вона побудована на 3-ох рівнях: науковому, теоретико-методичному та практичному. Здійснення навчальної діяльності на практичних заняттях відбувалося за трьома основними етапами: постановки завдання, етап презентації та обговорення, етап оцінювання

результатів. У подальшому планується розробка тестових завдань для експрес оцінювання успішності навчання курсантів цієї дисципліни за розробленою технологією.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Каньковський І.Є. Інженерно-педагогічна діяльність та її складові. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: збірник наукових праць*. 2018. № 21. С. 53–42.
2. Керницький О.М. Формування готовності курсантів льотних навчальних закладів до професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 41. С. 155–162.
3. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Моногр. / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. Кульчицька, Л. Є. Сігаєва, Я. В. Цехмістер та ін.; За ред. С. О. Сисоєвої. К.: ВІПОЛ, 2001. 502 с.
4. Данильченко О.А. Модель формування соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. Вип. 82. 2022. С. 36–40.
5. Ягупов В.В., Кортенко В.А. Актуальні проблеми підготовки військових фахівців у контексті європейської інтеграції системи вищої освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Збірник наукових праць. Випуск 11. Харків, УІПА, 2011. С. 53.